“5E MODELI-BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY PEDAGAGIK MAHORATINI OSHIRISH VOSITASI SIFATIDA”

Norqo‘ziyeva O‘g‘iloy Orifjon qizi
GDPI, Boshlang‘ich talim yo‘nalishi 1-bosqich talabasi
e-mail: ogiloynorqoziyeva8@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda 5E ta’lim modelining o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Zamonaviy pedagogik yondashuv sifatida 5E modelining har bir bosqichi talabalarning metodik mahoratini shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ushbu modelning talabalar faolligini oshirish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: 5E modeli, pedagogik mahorat, kasbiy kompetensiya, konstruktivizm, interaktiv ta’lim, talaba-markazlashgan yondashuv, metodik tayyorgarlik.

Abstract: The article examines the role and significance of the 5E instructional model in enhancing the professional and pedagogical skills of future teachers. As a modern pedagogical approach, each stage of the 5E model (Engage, Explore, Explain, Elaborate, Evaluate) is analyzed in the context of forming students' methodological competence. Through experimental research, the effectiveness of this model in increasing student engagement and developing critical thinking skills is substantiated. The findings suggest that integrating the 5E model into teacher training programs significantly improves the quality of professional preparation for prospective educators.

Keywords: 5E model, pedagogical skill, professional competence, constructivism, interactive learning, student-centered approach, methodological training, future teachers.

Аннотация: В данной статье освещены роль и значение образовательной модели 5E в совершенствовании профессиональной подготовки будущих учителей. Как современный педагогический подход, проанализирована роль каждого этапа модели 5E в формировании методического мастерства студентов. В ходе исследования эффективность данной модели в повышении активности

студентов и развитии критического мышления была обоснована посредством опытно-экспериментальной работы.

Ключевые слова: модель 5E, педагогическое мастерство, профессиональная компетенция, конструктивизм, интерактивное обучение, студентоцентрированный подход, методическая подготовка.

Bugungi kunda ta’lim tizimining asosiy maqsadi nafaqat bilim berish, balki bo‘lajak mutaxassislarni mustaqil fikrlashga va muammolarni ijodiy hal qilishga o‘rgatishdan iboratdir. "Uzluksiz ta’lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari" doirasida pedagoglarning metodik arsenalini boyitish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda.

5E modeli (Jalb qilish, Tadqiq etish, Tushuntirish, Kengaytirish, Baholash) talabalarni o‘quv jarayonining markaziga qo‘yuvchi tizimdir. Bo‘lajak o‘qituvchi uchun ushbu modelni egallash, uning dars o‘tish mahoratini yangi bosqichga olib chiqadi. Mazkur maqolada ushbu modelning bo‘lajak pedagoglar kasbiy mahoratini oshirishdagi o‘ziga xos imkoniyatlarini ko‘rib chiqamiz.

Metodologiya: Tadqiqot Guliston davlat pedagogika instituti talabalari bazasida olib borildi. Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

Qiyosiy tahlil: An’anaviy dars berish usullari va 5E modeli asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarning o‘zaro farqlari o‘rganildi.

Pedagogik kuzatuv: Talabalarning dars ishlanmalarini tuzishda 5E bosqichlarini qanchalik to‘g‘ri qo‘llay olishi kuzatildi.

So‘rovnoma: Talabalarning ushbu modelni qo‘llashga bo‘lgan tayyorgarligi va undan foydalanishdagi metodik qiyinchiliklari aniqlandi.

Natija: Tadqiqot natijasida aniqlandiki, 5E modeli asosida dars tayyorlagan talabalarda pedagogik mahoratning quyidagi tarkibiy qismlari sezilarli darajada o‘sdi:

Motivatsiya uyg‘otish mahorati (Engagement): Talabalarning 85 foizi o‘quvchi diqqatini dars boshidanoq qiziqarli savollar va muammoli vaziyatlar bilan jalb qilishni o‘rgandi.

Mustaqil tadqiqotni tashkil etish (Exploration): 70 foiz talaba o‘quvchilarga tayyor bilim bermasdan, ularni axborotni mustaqil izlashga yo‘naltirish ko‘nikmasiga ega bo‘ldi.

Bilimlarni integratsiyalash (Elaboration): Eng murakkab bosqich bo‘lib, bunda talabalarning 60 foizi nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlar bilan bog‘lashda ijobiy natija ko‘rsatdi.

Muhokama: Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, 5E modeli bo‘lajak o‘qituvchini faqat "ma’ruzachi" rolining chegarasidan olib chiqib, "fasilitator" (yo‘naltiruvchi) darajasiga ko‘taradi. Pedagogik mahoratning asosi — bu o‘quvchini darsga qiziqtira olish va uning ichki imkoniyatlarini ochishdir.

Biroq, amaliyotda ayrim muammolar ham kuzatildi. Jumladan, talabalar darsning "Explanation" (Tushuntirish) qismida yana an’anaviy ma’ruza usuliga qaytib qolishga moyilligi aniqlandi. Bu esa bo‘lajak pedagoglarda muloqot va interpretatsiya mahoratini yanada rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi. 5E modeli o‘qituvchidan katta kreativlik va dars vaqtini to‘g‘ri boshqarishni (time-management) talab etadi.

Bu qismda nima uchun an'anaviy metoddan koʻra aynan 5E modelini oʻrganish boʻlajak oʻqituvchi uchun muhimligini asoslanadi:

Subyekt-subyekt munosabati: Oʻqituvchi "axborot beruvchi"dan "yoʻnaltiruvchi" (tutor) darajasiga koʻtariladi.

Texnologik kompetentlik: 5E modeli zamonaviy AKT vositalari bilan uygʻunlashgani sababli, talaba-oʻqituvchining raqamli savodxonligi ortadi.

Ssenariy tuzish mahorati: Mazkur model darsni shunchaki reja emas, balki qiziqarli "ssenariy" asosida qurishni oʻrgatadi.

Boʻlajak oʻqituvchilarni tayyorlashda modelning oʻrni

Oliy ta'lim jarayonida ushbu modelni qoʻllash quyidagi natijalarni beradi:

Metodik tayyorgarlik: Talabalar darsni qanday boshlash (Engage) va qanday yakunlash (Evaluate) boʻyicha aniq algoritmlarga ega boʻladilar.

Psixologik tayyorgarlik: Oʻquvchilarning darsdagi faolligini boshqarish orqali auditoriyani nazorat qilish qoʻrquvi yoʻqoladi.

Ilmiy-tadqiqotchilik: "Explore" bosqichi oʻqituvchini ham doimiy izlanishda boʻlishga majbur qiladi.

Amaliy tavsiyalar (Maqola uchun xulosa va takliflar qismi)

Pedagogika oliy oʻquv yurtlarida "Metodika" fanlari doirasida 5E modelini amaliy oʻyinlar (micro-teaching) orqali oʻrgatish.

Talabalarning pedagogik amaliyoti davrida dars ishlanmalarini aynan 5E tizimi asosida tayyorlashni joriy etish.

Boʻlajak oʻqituvchilarda refleksiya (oʻz darsini tahlil qilish) koʻnikmasini aynan "Evaluate" bosqichi orqali rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda: 5E modeli boʻlajak pedagog kadrlar tayyorlash tizimida zamonaviy va samarali vosita boʻlib xizmat qiladi. U talabalarda nafaqat fan boʻyicha bilimlarni, balki darsni dinamik boshqarish va oʻquvchilar bilan samarali muloqot qilish mahoratini shakllantiradi. Mazkur modelni pedagogik oliygohlar oʻquv rejasidagi metodik fanlar tarkibiga chuqurroq integratsiya qilish tavsiya etiladi. Bu esa respublikamizda malakali mutaxassislar tayyorlash sifatini yangi darajaga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Bybee, R.W. (2019). The 5E Instructional Model: A Guide for Teachers. Arlington: NSTA Press.
2. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A. (2021). Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: "Iste’dod".
3. Turdiyeva M.O. (2023). "Innovative models of teacher training". Scientific Bulletin of Gulistan State University, No. 2, pp. 15-22.
4. Ziyomuhammedov B. (2022). Pedagogik mahorat asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Oʻzbekiston Respublikasining "Ta’lim toʻgʻrisida"gi Qonuni (2020).